

Milorg-støtten på Sarabråten. Foto fra Wikipedia, foto: Kjetil Ree

på lasset da Oppmålinga flytta fra Oslo til Hønefoss på 70-tallet.

Minneheftet og albumet forteller oss mye om Henry Gundersen og om miljøet han var en del av. Mye av historien rundt Milorg-støtten er godt kjent. Terje Diesen har utgitt mye Milorg og den avdelinga han ledet (ref. Søndre Aker historielag). De ni på minnestøtten var alle med i hans avdeling. Finn Arnt Gulbrandsen har en artikkel i Sothøna i desember 1995 om Milorg i Østmarka og de ni som er minnet på støtten. Han bygger på intervjuer og på det Terje Diesen har skrevet. Vi skal ta med noen nye bilder og skrive litt rundt det heftet forteller oss og sammenligne med andre kilder.

Historien om milog-støtten forteller oss noe om offer og savn

Siden avdukinga 16. juni 1946 har det vært en sammenhengende rekke av årlige markeringer her inne på 7. juni eller en dag nær denne. Det har vært kjente talere og et verdig arrangement. Ansvarer var i mange år hos Milorg D13- Både Knut Valstad og Terje Diesen var sentrale i organiseringa. Seinere overtok Bøler fellesråd for en periode, mens ansvaret nå er hos Østmarkas venner. Kai Ekanger hadde sjøl sterke opplevelser knytta til farens innsats under krigen. Han har stor del av æren for at denne markeringa står så sterkt gjennom det arbeidet han har gjort og som i dag videreføres av sønnen Ivar Ekanger.

Minneskriftet forteller oss mye om Milorg-miljøet på kartverket

Oppmålingas minneskrift er redigert av Per Arnt Hoel og Sv. Thorstensen. De 27 bildene i albumet er også kopiert i god kvalitet til Kartmuseet som er en del av Digitalmuseum. Mange av bildene er brukt som illustrasjoner i minneskriftet. Vi kommer til å legge ut både minneskriftet og bildene når historielaget får nye hjemmesider.

Skriftet dokumenterer at Milorg-gruppe D13132 rekrutterte mange på Oppmålinga. I det følgende skal vi ta med noen eksempler og

forsøke å kombinere tekst og bilder for å gi et inntrykk av hva som finnes i dette materialet.

Minneskriftet dokumenter at Henry Gundersen og miljøet han var en del av på oppmålinga rekrutterte mange i denne Milorg-gruppa. Henry Gundersen var innflytta til Oslo før krigen. Etter en god Middelskoleeksamen fikk han i 1938 stilling som gravørelev ved Geografisk Oppmåling i St. Olavs gate 32 i Oslo. Etter tre års lære og kveldsskole ble han så ansatt som kartgravør. Dette var en spesialisert og krevende profesjon som Henry Gundersen mestret som få andre.

Dette bildet forteller mye om sorgen og savnet og også om den rollen Milorg-støtten har hatt for de etterlatte. 17. mars 1950 var femårsdagen for henrettelsene på Akershus. Bildet viser Sverre Weinholdt, faren til Storm Weinholdt, som legger ned krans på ved støtten inne på Sarabråten.

Foto: Rolf Holth, Østensjø lokalhistoriske bilder

Alle foto på denne side:
Norsk Kartmuseum
Fotografering 1938 - 1944

Minnealbum om kartgrafiker Henry Gundersen

Henry Gundersen, ved Helgern ►

◀ Henry Gundersen, på vei mot toppen

◀ Henry Gundersen, klar for Smørstabbreen

I klatrer-eldoradoet
Henry Gundersen flankert av Per Amt Hoel og ukjent ►

Arbeidskamerater som nevnes er Knut Valstad, Einar Evensen, Alf Rabbås og forfatteren Per Hoel. Vennegjengen var stadig på tur i marka og de dro også på sommerferier sammen. I adresselista for Kristiania/Oslo i 1940 finner vi Henry

Gundersen i Hertug Skules gate 15 på Sagene og Per Hoel på Vålerenga, begge er oppført som gravørelever. Knut Valstad er et velkjent navn i Østensjø. I kameratgjengen på oppmålinga slutta flere seg til Milorg sammen med Henry Gundersen fra 1942. Vi vet at dette

gjelder både Per Hoel og Knut Valstad.

Jeg tar med noen bilder fra albumet av de som også er brukt som illustrasjoner i minne-skriftet. Jeg har tatt med den bildeteksten som er brukt av Kartmuseet. Jeg har også lagt til navn på de vi kjenner på bildene.

Dramatikk mot slutten av krigen

Milorg-troppen til Henry Gundersen trente hardt, løste etterretningsoppgaver og la ut depoter. Orienteringsløp var en sentral del av treninga. Troppen skaffet forsyninger og utstyr fra aksjoner og flyslipp og skjulte dette i Østmarka. Det var noen flyslipp i Østmarka, men trolig ikke så mange. Vi lar temaet flyslipp ligge til en annen gang, men siterer direkte fra Per Hoel om depotene: "Under

Vælsåsen ved Skålsjøen fant han og Storm (Storm Weinholdt) et depot som tyskerne kunne lete seg enda grønnere etter, og aldri finne. Med godt skjulte innganger lå det her et nett av huler, som sikkert ikke et menneske visste om, og dette ble vårt hoved-depot og endepunktet for mange strabasiøse "kløv-turer".

Milorg D13132 utførte flere titalls vellykkete sabotasjeaksjoner fra 1944. Formålet var å svekke den tyske okkupasjonsmakten som fortsatt hadde mer enn 200 000 soldater i Norge. Mange frykta en blodig avslutning på norsk jord. Henry Gundersen var i følge Per Hoel sjøl med på en stor og vellykket sabotasjeaksjon mot et tysk lager pa Grorud 23. august 1944. Beskrivelsen til Hoel er full

▲ Dette bildet som i Kartmuseets opplysninger har tittel " Etter endt Milorgtur, Gullsmeden i Oslo Østmark". Av personer i bildet gjenkjennes kun Knut Valstad helt til høyre. Stua i bakgrunnen ligner ikke stua på Gullsmeden. Vi spurte Even Saugstad som mente å gjenkjenne området rundt Sandbakken fra gamle bilder. I en periode var Even halvparten av vertskapet på Sandbakken. Even lette fram det neste bildet.

► Bildet under er tatt av Anders B. Wilse i 1932 og er tatt i motsatt retning av det forrige og viser Tømmerholen i forgrunnen med Sandbakken i bakgrunnen. Det underbygger at Milorg-bildet er tatt fra Sandbakken med Tømmerholen i bakgrunnen.

av detaljer. Sjøl om ikke alle kilder har Henry Gundersen med som deltaker her, regner vi med at dette stemmer.

Finn Arnt Gulbrandsen skriver: "16. september startet de en kjemperazzia der Østmarka ble finkjemmet. Styrkene kom fra Losby og undersøkte marka ned til Fjell i Enebakk. Andre startet fra Ski og sjekket skogen helt til Oppsal. Dette var noe man hadde vært redd for lenge. Selv om karene i Milorg neppe var overrasket, så mistet de to meget dyktige jegere fra 13132, Ingolf Nordstrøm og Kjell Skøyen. De ble tatt i troppens hytte ved Bjonnebete øst for Skytten, arrestert og innsatt på Grini."

23. januar 1945 aksjonerte gruppa mot et bensinlager i Schwensens gate. Der var Henry Gundersen ikke med, men vi finner ham på et bilde i albumet tatt fra Oppmålinga i St. Olavsgate. Vi ser røyksøylen fra aksjonen i bakgrunnen. Dette bildet av han og to kamerater med røyken fra Shell-lageret i bakgrunnen er en liten fortelling i seg sjøl. De tre skjønnte sikkert at det var en sabotasjeaksjon. Vi vet ikke om de kjente til målet, men det er vel sannsynlig at Henry Gundersen i midten av bildet visste noe.

Februar ble en på alle måter tøff måned for Milorg som 8. februar likviderte sjefen for Statspolitiet, Karl Marthinsen, i Blindernveien.

Represaliene var brutale med flere titalls henrettelser. Nå skjønnte alle at okkupasjonen gikk mot slutten. I den spente situasjonen fortsatte Milorg med sabotasjehandling og aksjoner. 12. februar plyndrer gruppa et matvarelager i Skippergata. Dagen etter kom en opprulling.

Per Hoel forteller: 13. februar dukker to fra Gestapo opp hjemme hos familien Weinholdt i Hertug Skules gate på Sagene for å arrestere broren til Storm Weinholdt som jobbet i politiet. Der sitter Storm Weinholdt og Frank Olsen. De venter på Adolf Bogstad. Gestapistene fatter mistanke. Når Adolf Bogstad kommer lukter han lunta, prøver å flykte og blir skutt. Storm, broren Kjell og faren Sverre

blir alle arrestert sammen med Frank Olsen.

En litt annen versjon fra Finn Arnt Gulbrandsen: "To gestapister kom uventet hjem til familien Weinholdt. De ønsket å "snakke med" Kjell Weinholdt, Storms bror. Kjell jobbet i politiet og var toppens kontaktmann der. Besøket var skjebnesvangert. I stua satt Storm og Adolf. De ventet på Frank Olsen. Det var avtalt at han skulle ha med seg de neste aksjonsplanene. Karene fra Gestapo tvang seg til å vente på Kjell som ikke var hjemme. Spørsmålene kom selvsagt til Storm og Adolf. "Vi er venner og skal på tur", var svaret tyskerne fikk. Sjekk av papirene gikk greit, men det var ikke mulig å få advart Frank. Han gikk rett i fella. Inn på

Sabotasjeaksjonen mot Shells bensinlager i Schwensengate i Oslo i januar 1945. (fra venstre Asbjørn Berg, Henry Gundersen og Per Arnt Hoel) [Utsikt fra St. Olavsgt. 32 NGO's lokaler]

Foto: Norsk Kartmuseum

soverommet med ham. Gestapisten kroppsvisiterte. Gestapist nr. to gikk ut i entréen. Adolf forstod at noe måtte gjøres. Han spurte om å få gå på WC. Gestapist nr. to nikket. Døra til trappeoppgang og toilett ble revet opp samtidig av Adolf. Tyskeren trakk hurtig pistolen og skjøt. Landsmannen hans styrtet ut fra soverommet og skjøt i samme øyeblikk et skudd. Ytterligere to skudd ble avfyrt mot milorgjegerens hode. Adolf Bogstad var drept."

Vi ser at det er noen viktige forskjeller på disse to fortellingene. Det er grunn til å tro at Finn Arnt Gulbrandsen (som bygger på Terje Diesen som var med på rettsoppgjøret) har den riktige fortellinga, og at Per Hoel har hatt litt feil informasjon. Vi planlegger å finne rettsprotokollene for å finne ut av dette.

I løpet av kvelden og natta blir både Henry Gundersen, Per Hoel, Kåre Olafsen, Erik Bruun og Kjell Ramberg arrestert. Arvid Hansen blir skutt i kamp i sitt eget hjem etter at han hadde drept en tysker. Flere i gruppa blir varslet og kommer seg unna. Knut Valstad er en av de som kommer seg over til Sverige.

Henry Gundersen og Per Hoel møtes tilfeldig siste gang 26. februar på Møllergata 19 i forbindelse med avhør. Gundersen fortalte da at de "visste alt" og at han fryktet dødsdom. Dette var siste gang forfatteren så ham. Per Arnt Hoel unnslopp dødsdom, sannsynligvis fordi de ikke hadde like mye på ham. Om morgenen 17. mars fikk Henry Gundersen dødsdom. Samme dag ble han skutt på Akershus sammen med Kåre Olafsen, Erik Bruun, Ingolf Nordstrøm, Storm Weinholdt, Frank Olsen og Kjell Ramberg. Dette var de siste dødsdommene som ble fullbyrdet før frigjøringen. Det antas i minneskriftet at de sju ble dumpet i fjorden mellom Signalen og Skjærholmen. En grunn for dette valget kan være at tyskerne frykta rettsoppgjøret etter nederlaget de så komme, og at de derfor forsøkte å skjule spor. At de sju ikke ble gravlagt slik at de etterlatte ikke fikk noen grav å gå til, er en begrunnelse vi finner for at minnesmerket kom opp inne på Sarabråten i 1946. De to som ble skutt i forbindelse med arrestasjonene 13. februar ble også minnet her. Alle de ni som fikk navnene sine på støtten på Sarabråten hadde Milorg-base i Østmarka, så plasseringa er vel valgt.

Kilder:

- *Artikkel av Finn Arnt Gulbrandsen i Sothøna 1998.*
- *Minneskrift "HENRY GUNDERSEN IN MEMORIAM" av Per Arnt Hoel og Sv. Thorstensen, utgitt av Norges Geografiske Oppmåling, uten dato*
- *Digitalmuseum/Kartverket*
- *Wikipedia*

- *"MILORG område13130" av Terje Diesen Søndre Aker Historielags årbok fra 1986*
- *"Marka og krigen" av Trygve Christensen.*
- *"Fra gasbind til sten-gun" om Milorgtropp 300/13132 av Rolf Holth*.*
- *"Tysk observasjon av Søndre Aker 1940 - 1945" av Terje Diesen årbok Søndre Aker Historielag 1989 - 90.*
- *Samtale med Tor Valstad 3. september 2020.*